

Közép-Európa jelene és jövője

Amikor Közép-Európáról beszélünk, először is azon kell elgondolkodnunk, hogy tulajdonképpen mit is értünk alatta. Szóba jöhet ugyanis az egész Balti-tenger és Balkán-félsziget közötti terület, ami egészen különböző történelemmel és kultúrával rendelkező országokat foglal magába, de ha egy szlovákiai beszél Közép-Európáról, leginkább a visegrádi négyekre, és amikor egy szlovákiai magyar, akkor leginkább a Kárpát-medencére gondol. Személy szerint én mindegyik meghatározásról szeretnék elgondolkodni. Egy kicsit Európáról, egy kicsit a visegrádi országokról, egy kicsit a Kárpát-medencéről. Mindezekről persze leginkább a magyarság szemszögéből.

Ugyanis, ha valakinek lehet szoros viszonya ehhez a területhez, akkor azok mi vagyunk, magyarok. A honfoglalás utáni több mint ezeréves történelmünk során nem igazán változott életterületünk, végig ragaszkodtunk Közép-Európához, a harci expanziókat és zsugorodásokat természetesen leszámítva. Jelen korunkban hihetetlenül gyors életnek vagyunk részesei - hihetetlen és talán még felfoghatatlannak nevezhető változásoknak is. A régmúlt évszázadokban talán összesen nem történt annyi meghatározó esemény, illetve változás, mint amennyi az utolsó egy-két évszázadban. Mai életünkre ezek a változások vannak a legnagyobb kihatással. Az Osztrák-Magyar Monarchia, az 1848-as forradalom, az első- majd a második világháború, valamint a majdnem két évtizede véget ért kommunizmus mind olyan szakaszai múltunknak, amelyek nemcsak befolyásolják, de nagyban meg is határozzák magyarságunk létét.

Foglakozzunk most elsősorban magyar népünkkel, annak közelmúltjával, de inkább jelenével és jövőjével. Magyar nemzetünkkel, amelynek képviselői egyre kevesebben vannak. A hajdan egyként és gyümölcsözően fejlődő közösséget határokkal nyolc-felé szabták és kényszerítették eltérő fejlődésre. Hálaistennek, ezek a határok napjainkban már eltűnőben vannak, de káros következményeik megmaradtak, amit nehéz lesz feldolgozni és eltávolítani, még nehezebb visszafordítani. Gondolok itt az imént említett népességfogyásra, amelynek okaival legtöbben tisztában vagyunk. Egyrészt a majdnem minden nemzetet érintő

demográfiai változás, de a legnagyobb veszély az asszimiláció, az identitásvesztés, a nem megfelelő kisebbségi politika, az anyanyelvi oktatás hanyatlása. 1980 óta több mint 2 millióval csökkent a magyarok száma, a legnagyobb arányú csökkenés természetesen a számbeli kisebbségben élőkét sújtja. Ennek sajnos naponta szemtanúi vagyunk: egyre több magyar szülő íratja gyermekeit szlovák iskolába, ami természetesen a magyar iskolák, megszűnéséhez vezet. Keressük a megoldást. A megoldás egyik alapvető formája, az általunk következetesen hangoztatott elvek megvalósításában rejlik: kultúránk, hagyományaink, nyelvünk, vagyis identitásunk tudatos ápolása és fejlesztése. Szülőföldünkön magyarként megmaradni úgy, hogy szülőföldünk legyen a hazánk - ez legyen a jelszónk. De ezért a jelenlegi kormányzási viszonyok között nagy harcot kell folytatni.

A magyar közösséget fenyegető veszélyek közül többet föl lehetne sorolni, a következőkben azonban összpontosítsunk inkább a jövőben rejlő lehetőségekre. Tudatosítani és hasznosítani kell a tényt, hogy a határok megszűntek, és fokozatosan fölszámolhatjuk az akadályokat is. A kárpát-medencei magyarságnak nagy többsége a közös Európa tagjává vált. Ennek óriási jelentősége van. Továbbfejlődik és tökéletesedik mindaz, ami az elmúlt 18 év alatt meggátolhatatlanul kialakult itt a Kárpát-medencében. Egymásra találtunk, kialakult a rendszeres kapcsolat és együttműködés községeink között - és történt mindez a legnagyobb természetességgel. A közös, határok nélküli Európában most már együttes erővel gyarapíthatjuk és fejleszthetjük azt a csodálatos kincstárat, amellyel nemzetünk gazdagította a sokszínű Európát: kultúránkkal, irodalmunkkal, népi hagyományainkkal, tudományos és más sikereinkkel valamint eredményeinkkel csatlakoztunk az európai közösséghez.

Vitathatatlan előnye az európai uniós csatlakozásnak az uniós kohéziós és strukturális politika - az újonnan belépett országok gazdaságára kifejtett hatása. Fontosságáról elsősorban polgármestereink és önkormányzataik tudnának érdemben beszélni. Közép-Európa jelene és jövője szempontjából fölbecsülhetetlen jelentősége van a szolidaritás elvén alapuló vidékfejlesztésnek. Az integrációs folyamat egyik hajtóereje, az unió régiófejlesztési politikája. A cél az, hogy az EU a régiók Európája

legyen. A gazdasági segítségen kívül ennek egy másik dimenziója is van, mégpedig a határon átívelő együttműködés. Ez érthető természetesen gazdasági értelemben is, de a legnagyobb jelentősége mégis az ember-ember kapcsolatokban rejlik. Jó jel, hogy az Európai Unióba lépésünk óta megszorodott az ilyen kezdeményezések száma, és évről-évre növekednek a pénzbeli támogatások ere a célra, amit számos uniós alap kezel. Hangsúlyozom, hogy a közép-európai régiók fölemelkedése szempontjából rendkívülien nagy jelentősége van a különböző vidékfejlesztési programoknak, a határmenti községek önkormányzatai szoros együttműködésének, az általuk létrehozott régiók, illetve eurorégiók kialakításának. Gyakran problémát jelent ezeknek a programoknak a kormány- illetve tárcafüggősége. Ezért, ezen a téren ki kell emelni egy új lehetőséget, amelyre főleg a polgármesterek figyelmét szeretném fölhívni, illetve tárcafüggősége. Az Európai Területi Együttműködési Csoportosulás, az ETECS (EGTC) programra, amely olyan határon átívelő jogi alanyisággal rendelkező tömörülések létrehozását teszi lehetővé, amelyek támogatásért egyenesen Brüsszelbe pályázhatnak és elég, ha csak az egyik országban kerül bejegyzésre. Mondanom sem kell, hogy milyen jelentőséggel bír ez a lehetőség akkor, amikor például a hatalmon levő szlovák kormány, kénye-kedve szerint kezeli ezt a kérdést, illetve a magyar iskolák számára megtagadja az uniós pénzből járó aktuális támogatást is.

A visegrádi négyekre áttérve, kijelenthetem, hogy kevés olyan azonos mentalitású, célú és lehetőségekkel rendelkező közösség létezik a világon, mint a visegrádi négyek. Ezt mi sem igazolja jobban, mint maga a történelem: a politikai realitás már a 14. században tárgyalóasztalhoz ültette az akkor még három állam képviselőit, hiszen már akkor megmutatkoztak közös érdekeik és tudatosították azt is, hogy az erősebb ellenféllel – akkoriban az osztrák kereskedőkkel – nem vehetik fel a gazdasági versenyt, amíg kölcsönös problémáikat, ellentéteiket nem rendezik. Ennek meg is lett az eredménye, az következő években gyümölcsöző együttműködéssé nőtte ki magát ez a kezdeményezés.

A másik ékes példát – még ha a szigorúan vett visegrádi együttműködés itt egy kicsit sántít is – épp a mai találkozóink apropója szolgáltatja. A 17. században is volt

egy közös ellenség, mégpedig a törökök. Sikerült itt Közép-Európában összefogni – még ha nem maradéktalanul is – és itt ennél a városnál, 1683-ban Sobieski János, lengyel király vezetésével nagy jelentőségű történelmi sikert elérni. Nem vagyok történész, nem akarok ebbe a témába bővebben belemélyedni, hiszen a szakavatottak már megtették ezt. Mindenesetre ez az összefogás akkor történelmi sikert eredményezett, melyre büszkén emlékezhetünk még ma is.

Térjünk vissza a jelenbe és tekintsünk a jövőbe. Tegyük föl a kérdést: van-e még a visegrádi négyek fórumának, a V-4-nek napjainkban is létjogosultsága? Akkor, mikor mindannyian az EU tagországai vagyunk és látszólag sikeresen működünk együtt egy nagyobb, egy többrétűbb intézmény keretein belül? A válasz egyértelműen igen, és ennek az együttműködésnek a jelentősége egyre inkább fölértékelődik. Az EU-ba való belépés óta egyedül – talán a legnagyobbak kivételével – egyik tagállam sem képes meghatározni a döntéseket és saját elképzelései szerint irányítani az európai politikát. Éppen ezért kulcsfontosságú, a velünk azonosan gondolkodókkal különböző partnerségek, szövetségek létrehozása, hogy az Uniós matematikában sikeresek lehessünk. Ez lehetne a jövőben a visegrádi együttműködés legnagyobb előnye, még ha a kritikusok mást is állítanak: inkább az ad-hoc szövetségeké a jövő, témától, céltól és érdekektől függően. Bizonyos értelemben ez valós érv, de a közös múlt, a közös értékek, és a hasonló gondolkodás a négy közép-európai országból egy viszonylagosan homogén egészet képez, így ebben az esetben, a különböző politikai döntéseknél nagy az esélye az azonos véleményformálásnak. Hogy mennyire lesz ez hatékony, azt a jövő fogja a leginkább megmutatni, vagyis az, hogy mennyire voltak az egyes országok, illetve a V-4-ek együtt is sikeresek érdekeik átültetésénél.

De valljuk be őszintén, az eddigi tapasztalatok nem sok jót bizonyítanak. A visegrádi tagállamok közötti kölcsönös együttműködés csak olyan formális, tetséklássék kapcsolatnak tűnik. A legnagyobb kerékkötő, az "unott" közösségi politikát folytató cseh államfő által vezetett Cseh Köztársaság. Bízunk benne, hogy az unión belüli egyre bonyolultabb állapotok, a növekvő versengés és főleg az új szabályok (gondolok itt a Liszaboni Szerződésre) rákényszerítik a négy tagállamot a szoros, ésszerű és nyitott együttműködésre. Ha figyelembe vesszük a lakosság számát,

gazdasági fejlettségét és a lehetőségeket a V-4-ek kelet-közép Európa vezető tömörülésévé válhatna.

Hölgyeim és uraim!

Az unióban az egyik legvitatottabb és legnagyobb fejtörést okozó kérdés a közösség további bővítése. Milyen mértékben és meddig lehet következetesen megkövetelni a jelentkezőktől a koppenhágai és egyéb kritériumok száz százalékos teljesítését? A csatlakozásra váró államok számára föl kellene építeni egy szorosabb együttműködést biztosító átmeneti szerkezetet? Az eddigi gyakorlat bizonyítja, hogy a 2004-től bevezetett Európai Szomszédsági Politika bizonyos értelemben bevált eszköz az átmeneti állapotra - szorosabb együttműködést biztosít az EU határai mentén elterülő államoknak.

A legközelebbi feladat, Nyugat-Balkán országainak a csatlakoztatása az Európai Közösséghez. Ehhez, és a további bővítéshez viszont a tagállamok által ratifikált és érvényes Liszaboni Szerződésre van szükség. Addig csupán az előkészítő lépéseket, megállapodásokat lehet megvalósítani. Feltételezhetően Horvátország lesz a következő a sorban, amely fölkészülten várja a csatlakozást. Bátran állíthatom, hogy jelenlegi fejlettsége meghaladja a romániai és bulgáriai állapotokat. Szerbia ugyan megtette az első lépést, de még nagyon bizonytalan úton halad.. Macedónia 2005 óta jelölt állam, de a mai napig nem kezdődtek meg a csatlakozási tárgyalások. Boszni és Hercegovina, valamint Montenegró megtették az első lépést, aláírták a Stabilitási és Társulási Szerződést. Az egyik legnagyobb kérdőjel az EU számára Ukrajna helyzete, illetve jövője - politikai, társadalmi és gazdasági stabilitás terén még sokat kell tennie. De sorba állnak a további államok is: Albánia, Törökország, Azerbajdzsán, Örményország és Grúzia.

Meddig terjedhet az európai integráció, és meddig akarjuk mi, hogy terjedjen? Ezek a legaktuálisabb kérdések, amelyek éppen a napokban várnak válaszra és mi ennek a folyamatnak lehetünk szemtanúi az Alkotmány bukásának és a Liszaboni Szerződés eddigi elutasításának tükrében. Hamarosan azonban döntésre kell vinni a dolgot, mert az ajtón kopogtató államok fejlődnek, éveken belül elérhetik a tagsághoz szükséges politikai és gazdasági szintet és akkor aztán nincs több idő a

gondolkodásra. Tulajdonképpen már most sincs, mert a nem egyértelmű kommunikációval ezek felé az országok felé óriási károkat okozunk. Láthatjuk ezt Ukrajna és Törökország esetében is. A folyamatos nem egyértelmű ígéretek következtében egyre többen fordulnak el az említett országokban az Európai Uniótól, ami idővel veszélyes lehet. Nem lenne szabad túlfeszítenünk a húrt, amivel esetleg azt érhetjük el, hogy ezek az Európa-párti államok másfelé fordítják érdeklődésüket, például Oroszország felé.

Hová fejlődik az unió, milyen jövő vár ránk? A 27 tagállamra duzzadt közösség - a közösségi jogrend a nemzetközi joggal párosulva - nagyon nehézkesen és bonyolultan működik. Az átlátható döntéshozatal és a leegyszerűsített szerkezet elengedhetetlen a rugalmas működéshez. Úgyszólván a Liszaboni Szerződésnek kellene lennie a megváltónak, hogy megújulva, megreformálva politikailag, társadalmilag és gazdaságilag stabil közösségként fejlődjön tovább.

Ezért, egyre gyakrabban merülnek fel olyan kiutat kereső elképzelések, amelyek egy "kétsésszerű" unióról beszélnek. Ezt két indokból is logikus lépésnek, illetve megoldásnak tartanám: egyrészt több állam várakozik az Unió kapui előtt, amelyeknek talán nincs is helye az Európai Uniónak a mai formájában, másrészt: egyre nagyobbak a kétségek az EU további, mélyebb integrációja felől. Tisztán látható ugyanis, hogy az egyes tagállamok különböző mértékű integrációra törekcsenek, ami a mai felállásban nem kivitelezhető.

Az uniós jövőkép meghatározásában tehát ezek a leginkább égető kérdések, amelyek közvetlen befolyásolják Közép-Európa jövőjét és fejlődését, valamint közvetve hatnak a magyarság közös lehetőségeire a 21. században. Beszélhetünk egyesülésről is, hiszen rengeteg jogszabály biztosítja azt, hogy ne ütközzünk fölösleges, tagállamok által felállított mesterséges akadályokba az emberi, gazdasági és politikai kapcsolatok elmélyítése során. Az európai integrációnak a magyarság szempontjából talán legnagyobb előnye a schengeni rendszer kiépítése és folyamatos bővülése. Ma már elmondhatjuk hogy, a fejlett Nyugat-Európával kerültünk egy szintre azzal, hogy eltöröltük határainkat és majdnem az egész kontinensen, szabadon utazhatunk végig anélkül, hogy bárki is megállítana bennünket határellenőrzés

céljából.

Hölgyeim és uraim!

Ahogy már korábban is említettem, történelmi jelentőségű időket élünk. Húsz év telt el a kommunizmus fölszámolása óta - akkor képzelnem sem mertük, hogy ide jutunk két évtized múlva. Éppen ezért azt hiszem, hogy érzékenyebbek is vagyunk erre a sikerre, hiszen még messze nem avultak el emlékeink. Nem szabad azonban megelégednünk a jelenlegi állapottal, hiszen általánosságban Közép-Európa népei egy sikerfolyamat részesei. A kárpát-medencei magyarság, vagy még inkább a kisebbségi magyar közösségek nagy kihívás előtt állnak: nem túlzok, ha azt állítom, hogy a megmaradásunk a tét. Ez egy olyan feladat, aminek teljesítésénél nincs helye ellenségeskedésnek, gyűlöletnek, csak az együttműködésnek. Együttműködésnek a magyarsággal, a többségi nemzetekkel, földrajzi szomszédainkkal és barátainkkal egész Európa szerte. Kiegyensúlyozottságra kell törekedni - feszültség nélküli világ megteremtésére nemzetek és országok között. Ha az elhangzottak tükrében a hazai helyzetet értékeljük, akkor tömören meg kell állapítani, hogy a szlovákok többségének ki kell nőnie, el kell távolítania komplexusait és az ún. történelmi félelmét. A nemzetek és népek, illetve a többségi és kisebbségi közösségek békés, egymást tisztelő együttélése és együttműködése jelenti a nyugodt jövőt.

Hölgyeim és uraim!

Ma és holnap itt egy olyan eseményre, a párkányi csata 325. évfordulójára emlékezünk, amely szintén fényesen bizonyította azt, hogy mit jelent az erők egyesítése, az összefogás. Akkor, nemcsak az országok, a népek függetlenségéről és szabadságáról volt szó, hanem az európai keresztény értékrendszer megmentéséről. Európai közösségünkben ma is ez a szilárd meghatározó alap és mindannyiunk feladata, sőt kötelessége, hogy megóvjuk és szilárdítsuk.

A közös Európa ereje szilárd alapelveiben rejlik. A szolidaritás, a nyelvi és kulturális sokszínűség, a józan összefogás - a 325 éve történt események is bizonyítják, hogy egységben az erő - továbbá a kompromisszumkészség, és ha válságba kerül közösségünk, akkor van akarat ahhoz, hogy megtaláljuk a megoldást, a kiutat. Az elért egységet viszont fönnt kell tartani, ápolni és fejleszteni kell - ez a

nehezebb feladat. De, ha van kellő akarat, akkor az együttműködés gyümölcsöző lesz, meghozza a kívánt eredményt és fejlődést életünk minden területén.

Párkány, 2008. október 24.

DZA